

БРАНИЧ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНЕ И ДРЖАВНЕ НАУКЕ

ОРГАН УДРУЖЕЊА ЈАВНИХ ПРАВОЗАСТУПНИКА У СРБИЈИ

ИЗЛАЗИ :	ОДГОВОРНИ УРЕДНИК :	УРЕДНИШТВО :
1. и 16. сваког месеца.	Милан Ст. Марковић ПРАВОЗАСТУПНИК	Дубровачка улица број 18.

ДОКАЗНА СРЕДСТВА

У НАШЕМ СТАРОМ КАЗНЕНОМ ЗАКОНАРСТВУ

(Свршетак)

Кад је непознат преступник, предузимано је на месту дела *јамчење села*. Нађен је н. пр. убијен човек, или је извршена крађа, власт одмах скупи сељане за проналазак преступника. Људи један за другог јамче, да нису убијце, лопови итд. Кад се сваком нађе јемац, преступник остаје незнан; а зато што је кривица у његову атару, село је плаћало *глобу* и *осудбину*. Ко за се не нађе јемца, остаје сумњив. Од њега почиње истрага, која има карактер својег доба у мерама, које се, као што је већ примећено, не могу понегда не назвати суровим. Ако кривац призна дело, настаје брза правда; по осуди баца се у тамницу, или се ослепи, или се обеси, или се прожене итд. Не призна ли, *меће се на одају* т. ј. употребе се мере да се признање изнуди.¹⁾

Јамчењу, као правној установи, налазимо трага и у народној песми „Мајстор Манојло“, коју је В. Караџић добио са Косова:

„Изгуби се пашина јабука
У Будиму граду бијеломе.

1) Нешто података о јамчењу, има и у нашем саставку „*Не трие гу-бица*“, у другој свесци „Поротника“, кога повремено предаје читалачкој публици вредни уредник „Бранича“.

Пушта наша лакога телала,
 Телал виче по Будиму граду:
Да се један за другога јамчи!
За којег јемац не изиде,
Хоће њега наша погубити!
 Све се један за другога јамчи,
 Све богати те за богатога,
 Сиромаси један за другога.
 За једнога јемац не изиде
 За јунака мајстора Манојла.“

На првом ступњу истраге, јамчење још нема карактер доказног средства. Појављује се само као припремна радња власти, да се истрага упути против извесног лица; или, као што се данашњим правним језиком каже, да се добије основ подазрења за даљу истрагу. Снагу правног доказа добија јамчење тек на суду, заузимањем за оптужено лице, које је по доказним основима стављено у оптужно стање и у притвор. По међусобном договору сељана, дођу пред власт одабрана лица (кметови¹), јамче да је оптуженик невин, или моле да се као сумњив пусти у слободу, док се потпуно не докаже његова кривица.

У старом праву, налазимо јасно разликовање између јамчења „за плату“ (накнаду штете), и јамчења „за главу“ (обвеза да ће оптуженик предстати на позив власти, и да не ће побећи). *„И ми рекосмо: хоћете ли бити јамци за Рахца, што га суд обори да оној плаћа? А они рекоше: јер звах јамца за плату, неће бити; размје за главу! И ми за тој немогосмо примити, и хокоље нехтеше бити јамци.“*¹⁾

На следећем документу из овог столећа, јамчење је ограничено роковима, који можда имају неког значења, било по нашем било по турском праву. Лети 1820. године, о побуни међу Турцима у Београду (о доласку царског комесара Есад-бега Хоца-ћана), направи се метеж и међу Србима варошанима; и свет стане бегати у села. На Дубоком, непознати разбојници дочекају Стојиљка Петровића механцију из Београда, и убију га из пушака, но поплашени од света разбегну се без пљачке. Достављено је, да је убијени на самрти показао да га је убио Панта из Дражевца, и зато би стављен под истрагу и

¹⁾ М. Пуцњћ I. 101.

лишен слободе. Молбом 12. кметова из Дражевца од 3. Септ. 1821. Бр. 145. јамчено је за Пантину невиност. Дошпије доказано је, да су злочинци Јован Степановић, Јован Одабашкић и Аксентије Стевановић. Пресудом Србског Народног Суда буду осуђени: Степановић као коловођ на смрт из пушака, саучесник Одабашкић на 10 година робије, а Аксентије „због његових младих љета и несовершеног возраста“ на 5 година робије у Поречу. Под 13. Марта 1830. Бр. 323. Књаз Милош ову пресуду преиначи у толико, да се и Одабашкић казни смрћу из пушака, и на коло постави.

Поменута јемачка молба за Панту, гласи: „Јављамо ми долеподписати сви вообшче, за тога нашега Панту, што је запао у апс на правди Бога. Ми се вама молимо и подписујемо сви вообшче за тога Панту; *и нашу душу и наше главе и плше робље и наш мал ми подлажемо, како Панта тога човека убио није.* А зато полагамо нашу душу, јер у оно време кад је овај човек погинуо, међу нама је Панта био, а и до данас убилац се није назвао међу нама. И с тога се вама молимо и подписујемо сви вообшче, ако би се то пронашло на Панти *до пол године или до 5 година,* за оног човека да га је он убио, ми ћемо сви зато чевашити на свакоме праведноме суду, и главама и робљем и малом. И гди нас год призовете, ми ћемо доћи и чевашити. Зато вама се молимо и просимо да нам пустите Панту, да не страда на правди Бога. По нашој чистој души он тога човека убио није, нит је до сад убио кога међу нама. И ми незнајући писати, полагамо своје ручне кретоуе“.¹⁾ Уважено јамчење, сачувало је К-Милошево правосуђе од историјце о новом Жан-Каласу, који је пометњом доказа изгубио главу за другога. Види се да је Панта био обећен на правди. У овом случају, јамчење дакле значи лично и материјално залагање села за невиност оптуженика. Има извора у прастарој правној установи „руци“, коју ћемо у продужењу боље објаснити.

Овим исцрпљујемо материју о доказним средствима у нашем казненем законарству. *Вештачење* поменули смо

1) Податак из наших пештампаних бележака, у вези са саопштењем у Веснићеву „Правнику“ од 1892. (св. 5. и 6.).

као доказ код речи о *душевницима*, говорећи о процениоцима штета и потрица.

Даљу реч, посвећујемо другој једној сродној појави.

* * *

У броју 5. „Бранича“ од прошле године, чланчић М. М. Станојевића судије, под насловом „Клетва као правни обичај за изналажење злочинца“, приказује нам следећи интересантни догађај, у једној сеоској паљевини у 1891. години.

У селу Берчиновцу заглавског среза у књажевачком округу, деси се паљевина неком сељаку, који није могао да пронађе учиниоца, нити је на кога сумњао. По његовој тужби, сутра дан сакупе се сељани код општинеке суднице, и на позив кмета *по старом обичају пођу у клетву* т. ј. да куну злочинца, а у једно да сваки посебице докаже своју невиност. Држи се, да се кривац не ће смети клети, и да ће се тако приморати да призна кривицу, и покаје се. Тај обичај извршен је овако. Запаљеним воштаним свећама, окренутим земљи, оду сви на место, где је запаљена *илевња* оштећеност;¹⁾ ту свако баци по један камен на гариште, кунући злочинца: „*проклет да је ко то учини; да нема ништа живо од порода ни од стоке, ни он ни ико његов*“. Том приликом износи се јело и пијће, као што бива о оваквим састанцима.

Саопштач је разабрао, да је овај обичај постојао у селу Берчиновцу још за Турака. То му је дало повода да стави питање: да ли то није заоставштина из системе правних доказа у казним делима у старом нашем праву?

Питање је на свом месту. За објашњење ствари, треба поћи трагом у нашу далеку прошлост, по податцима које нам пружају објављени извори, на пољу наше правне историје.

У старој српској држави, основне административно-политичке јединице беху: *село, град, и жупа*. „Крајишта“, као погранична кордонска места, сматрана су за саставне делове појединих жупа или области, са војеном организацијом.

1) У нашим источним крајевима „илевња“ означаје сеоску зграду у месту, где се држи сено, слама итд.

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

WWW.UNILIB.RS

У развијћу данашње општине, село Немањина и Душанова доба, првобитно представља посед или заједничко насеље родбине у најширем смислу. Отуда заједничка одговорност сељана, за рђава дела појединаца, у границама сеоског атара.

Градови беху или војене тврђаве, или куле — мо-триље за наплату царинских дажбина. Њих су опасивала већином трговачка насеља, од којих нека имала су извесних повластица. У нашим споменицима, позната су под именом „подграђа“ или „тргова“, чија управна организација није довољно објашњена. Доцније, одвојено од градова, она већ значе данашње вароши, са становницима који се називљу „граждане“. *„И записасмо тим нашим отвореним листом, под наше велике висуке обистране печати, град Кључи и што им је било у држању; и варош Подкључи, с прави(на)ми међами и котари“.*¹⁾

Жупа има двојакo значење. У физичком смислу то је присојни плодни крај („загорје“ у Душанову законику), са насељеним ратарским местима. У политичком, означаје самосталну административну област под управом једног старешине. Разлика између града и жупе, као засебних управних јединица, јасно је обележена следећом одредбом Душанова законика, о дочеку и испраћању владоца: *„цара свако да диже куд камо греде, град сваки до жупе, и жупа до жупе, и иаки жупа до града“.*

Крајиштима заповедаху војени поглавари — *крајишници*, под личном одговорношћу за јавну сигурност, на повереној линији.

Жупама управљаху *жупани* — велика наследна властела, одликована доцније разним титулама византијског порекла.

По градовима беху старешине градски поглавари — *војвода* или *челник* („кефалије“, назив који оста у употреби и после Косова).

И по жупама и у градовима (подграђима или трговима), судске послове вршиле су постављене судије, државни чиновници.

Селима руковаху — *владалци*, феудни или наименовани управници над једним или над више села; и *кнезови* или

1) Mon. Serb. 439.

предстајници (премикири), данашњи кметови у појединим селима, са својим помоћницима. По спреми и избору, ови сеоски часници беху истоветни управни органи, какве смо затекли 1877-8. године по општинама у нашим ослобођеним крајевима.

Све ове ниже и више власти, старале су се о одржању правног поретка у земљи, у делокругу своје надлежности.

Питање о накнади штете, проузроковане кажљивим делом, имало је у нашем старом праву следећи разнолики карактер:

— У првом реду одговарао је за штету сам преступник; а у ширем смислу његова породица, која у Душанову законику под именом „куће“ означаје заједнички боравак еродника у најпространијем смислу (чл. 197. и 198.). У доцнијем државном развијћу, ова одговорност постојано опада, и добија чисто индивидуални карактер и у грађанским и у кривичним делима. У политичким сношајима са Србијом, Дубровачка општина позива се на начело, утврђено уговорима са Вуком Бранковићем „да прави за кривога ни једну скрб ни штету не прима, ни тко је длжан он да плати“.¹⁾ О устанку, стари Томаш туфекчија, подговарао је сељане из Венчана у београдској нахији да не иду за К-Ђорђем, јер ће зло проћи. Он бегством спасе живот. К-Ђорђе ухвати његова сина, али му ништа не хте говорећи „син за дела оци не одговара“; и само га погна у војску, са осталим сељанима. Још је оцечније у том погледу правосуђе Књ. Милоша. Неки Милија Татић из ужичке нахије, беше притворен због синова, који су одбегли у хајдуке; али одмах би ослобођен по следећој наредби Књ. Милоша од 4. Јула 1828. Бр. 381. „Кад синови нису дужни за отчина дела одговор давати, равним начином и отац за синове није дужан страдати“. Ово сувремено начело мудрог српског владоца, претходи сличној одредби, која је под чланом 29. гарантована турским уставом од 1838. год.

— Службено су одговарали: властела и властеличићи, кад о доласку у владаочев двор, доведу разбојника или лопова (чл. 199.); кефалија и страже, кад путници

1) М. Пуцић, I. 62., 63.

душевницима докажу, да су на њиховом земљишту општењени у својој роби (чл. 130.); пограничне старешине (крајинници), кад туђа чета или разбојник продру у њихову област изврше пљачку и умакну (чл. 192. и 201.); господари или управници по селима, ако одреку преноћиште трговцу или другом путнику, па их због тога нађе каква штета (чл. 202.).

— Уговорно су одговарали за штету: родитељи за своју децу, поверену владаочеву дому на дворбу и васпитање (чл. 200); „стањани“ или гостионичари у подграђима или на трговима, за ствари путника (чл. 12); свињари за покрадене свиње (чл. 206.) и т. д.

— У интересу трговине и јавне безбедности, држава је одговарала првенствено у свим случајима, о којима је реч у претпоследњој тачци. Штета је одмах подмиривана из државне (односно владаочеве) касе, а после је наплаћивана од одговорних органа. *„Деси ли се да путника или трговца или калуђера, ошљачкају разбојник или лопов, или му се учини која друга штета, нека се одмах обрати за наплату каси мојега царског величанства; а моје величанство наплатиће то од кефалија и властеле, којима су поверени путови и предане страже“* (чл. 203.) Ови државни органи плаћали су сву штету „од своје куће“. Њима су опет биле одговорне страже, разбојници и лопови (чл. 29. и 130. Душ. зак.).

— Кад је преступник непознат или није могао да се изда, накнаду је плаћало место где се дело догодило, или оближња места („село“, „околина“, „држава“, по јасном разликовању у Душанову законнику). Ова врста колективне одговорности, основана је била на старословенској установи „руци“, или заједничком јемству средине, којој припада преступник. Потиче из појма солидарности моралних и материјалних интереса, међу мештанима једне општинеке или политичке корпорације.

Ствар, коју износимо на претрес овим прилошком, објашњују довољно следеће одредбе Душанова законика:

— *Ко из узме звали чију кућу, или гумно или сламу или сено, да се отъем сажесе. Село је дужно да га пронађе и изда. Ако га не изда, село да накнади што*

ди пожегалац, требао да плати (чл. 87. по Шафарику.¹⁾ У византијским законима прави се разлика између намерне, несмотрене, и случајне паљевине, чега у нашем старом праву нема. У првом случају, за паљевине у самом месту, казна је била истоветна са овом нашом; паљевине изван места, доносиле су казну „да усекут јему руције“; мера казне за паљевине из несмотрености, остављена је увиђавности судије... „јако небрег такови и обленив се, осудит се“. Случајна паљевина не казни се, и не повлачи никакву материјалну одговорност.

— Што се на земљи градске просторије опљачка или покраде, све то да плати околина (чл. 209. по Новаковићу).

— На цустом брду међу жупама, да чувају стражу окона села. Ако то пренебрегну, па се на том брду насилно деси штета, или разбојништво или крађа, или које друго зло, да плате окна села, којима је наређено да чувају страже на путу (чл. 210. по Новаковићу).

Последњој законској одредби налазимо основе у ранијим дипломама наших владалаца од 1240. и 1326. године.. „При којим их (Дубровчане) сеље чтета најде, да плати село ближње. Ако село не плати, да плати краљевство ми.. Ипакости ли им кто што у тргу или у жупе, да им плати све жупа. Не исплати ли им жупа, да им плати краљевство ми из моје куће.“²⁾ Разлика између њих и напред цитираног члана 203. Душанова законика, потиче јемачно из настајања, да се што више заштити јавна безбедност по друмовима, и даде већи полет трговини. Отуда је по Душанову законнику накнада за догођену

1) За прве владе књаза Милоша, паликућа је вешан на месту дела (наредба кнезу Марку Абдули од 21. Нов. 1819. Грађа браће Петровића I). У осталом, спаљивање као државну казну налазимо у домаћем праву, чак у овом столећу. Писмом К-Ђорђа од 24. Јула 1813. Бр. 1706. наређено је поречком војводи Јови, да старца шпиуна обеси или сажесе, пред народом за углед (Деловод. протокол). Исту казну налазимо у византијским законима за издајнике у опште: „Иже к ратним својеју волеју от нас приходеште, и наше совети завештајуште или, на виселицах повешајут се, или сажесејеми бивајут“. Вешању шпиуна у К-Ђорђево доба, претходила је у неким случајима страшна тортура. У једној одредби његових закона, читамо ову наредбу: „да се шпиуну, као издатељу рода, пребију обе ноге на два места и обе руке; и тако живи да се дине на коло, и да се не скине док кост траје“.

2) Mon. Serb. 52. 85.

нштету одмах исплаћивана из државне касе, док је по овим ранијим уредбама о томе, у првом реду одговарало село или жупа, а тек у другом држава.

Приказани обичај из књажевачког округа, упознаје нас најразговорнијим начином са једном примитивном религиозном појавом, која је без сумње по некад олакшавала успех истраге у кажњивим делима. Као нека врста моралног утицаја, у примени начела старог казног поступка, ова појава у неколико објашњује поменуте одредбе старог права, посебице Душанова законика, о материјалној одговорности колективне природе

Трага овом обичају, налазимо, осем паљевина, и у истрагама других кажњивих дела. О томе нас уверавају следећи податци:

.... На источној страни, у атару села Пиносаве у врачарском срезу старог београдског округа, тече из атара села Рипња грочанског среза, вода названа „Анатемски поток“. Прича се да су некад биле покрадене кошнице неком сељаку, и нису се могле пронаћи. Зато се људи дигну „да *правг клетав*“ на оног који их је украо, и баце сваки по један камен у оближњу оскорушу. После тога муке снађу девојку, која је покрала кошнице. Лечила се, али се није могла да извиди, док се није проказала. Тада је се окану муке, а ово се место прозове „Анатемски поток“.¹⁾

.... У старо доба, кад се у селу догоди велико зло, сељани се скупе на раскршће у својем атару, ту нанесу доста камења клада или дрвећа, па сваки од њих баца на раскршће по камен, кладу, бусен или дрво, и говори: „ко учинио то и то, анатема га било“. Тако се набаца велика гомила; и после сваки путник који прође, ваља да баца камен или бусен и да рече „анатема га било!“²⁾

.... Поред насипа од Свилајинца ка Туприји, на месту Јасенару, три часа од села Медвеђе, наш славни војвода Стеван Синђелић, о првом нашем устанку сузбије Турке, који су продијали од Туприје. Ту погине неки *Кривокућа*, одабрани јунак из смедеревског села Марковца. Прича се да га је убила пушка од српске стране, само се не зна је ли било нехотице или навалице. Србима је

1) Гласник Ученог Друштва књ. 19. стр. 97.

2) Мил. Ђ. Милићевић.

било врло жао овог јунака; зато узме сваки по камен у руку, и бацивши на једно место сваки рекне: „Проклет био ко уби Кривокућу“.¹⁾

Суштина обреда састоји се као што видимо, искључиво у заједничком проклињању преступника, да се обелодани. Може се насигурно тврдити, да сам обичај, у својој изворној појави, не носи карактер доказног средства. То је само споразумни покушај сељана да се преступник пронађе, моралним утицајем на његову савест. Село је задржавано у обвези накнаде и после овог чина, ако је остао без успеха. Противно схватање у основу потиरे суштину колективне одговорности, онако прецизно изражене одредбама нашег старог права. Настаје умесно питање: кад би село одговарало за дело свог члана, ако је у оваквим случајима његова клетва могла бити правдајући или ослобођавајући доказ?

Основа обичају по себи је довољно јасна. Осим човечанске побуде, да се олакша истрага у интересу општећеног, село је овим начином настајало око проналаска преступника, у првом реду у свом сопственом интересу. Веровало се, да ће проклињање или „метање анатеме“ подејствовати, да се преступник сам прокаже, што се ваљда кадгод и дешавало. Тим начином, село би одбило од себе плаћање штете, која је у облику државне глобе, падала на појединце као голем намет. Имамо о томе и сувише доказа. Кад је био убијен султанов дворски слуга, поред смртне казне која је падала на убијцу, цели предео у ком се догодило дело, морао је одмах да плати државној каси 20.000 златица.²⁾

Под Турцима крвнина, као глоба била је позната под именом „дивар“ или „џерима“ (арбанаски „вендета“). Наплаћивана је од сељана, не само за намерна убијства и телесне повреде, него и у многим другим случајима — кад човек падне с дрвета или с коња те се убије, или се утопи у води, или умре од зиме; кад се која окопили; кад угине брав или скот и т. д. Власти су предузимале редовну истрагу („чиниле ђевш“), али су више настајале

1) Мил. Ђ. Милићевић.

2) Сведочанство нашег Михаила од Острвице. — Око године 1751. „златица, турски грош, шест ижејаше“. Гласник VIII. 79:

око наплате крвнине, него око проналаска преступника¹⁾ Да се ослободе ове глобе, сељани места где се догодило дело подбацивали су леш у атар суседног села или су се одрицали и самог места. Између села Миријева и Сланаца у околини Београда, брдовито место „Градиште“, некад је било све сланачко. Ту погине један Турчин, и кад се није могао наћи убијца Турци заишту крвнину 1001 грош. Сланчани одговоре да је то на миријевском атару, те Миријевци и плате оволико, а Турци омеђе, и тако овај крај остане њин.²⁾ Сличну белешку налазимо у М. Ђ. Милићевића о месту „Муселинов гроб“ на међи села Доброселице и Сиљевице у Левчу, јагодинског округа.³⁾

Обичај у Берчиновцу дело је дакле религиозног уверења о дејству и снази клетве. Има извора у народној празноверици, и сродан је са многим другим обичајима, који ничу само на ниском ступњу умног развијања. Мислим да има предметне везе, са оним што је Ст. Љубиша напоменуо, о клетвеним молитвама у старом обичају „катрамунаћ дизати“, додавши: да је некад у Приморију био обичај, слати новац у Крф, да попови куну незане лопове. У нашим источним крајевима, и данас влада обичај при крађама, да се преступник изналази „пљувањем на жабу“. За мог бављења у врањанској Бањи 1895. године, покрадени су новци г. С. Нед. штедионичког благајника. Одмах, без утицаја власти, ухваћена је жаба, и сви на које се сумњало, позвани су били да је пљуну, јер се верује да ће се лопов надут и распући као жаба, ако се не ода. Куварица Маџарица није хтела пљунути. Пре неких година, о једној крађи у Алексинцу, оваква сумња изазвала је редовну кривичну тужбу против извесне личности, *што не хте пљунути у лонче на жабу.*

У старо доба, обичај проклињања од стране свештенства био је злоупотребљаван, и зато би забрањен Душановим закоником (чл. 77.) Из жалби нашег народа 1730. на београдском, и 1731. год. на карловачком сабору, уверавамо се да је тај обичај остао и даље у употреби⁴⁾ Многим одредбама Душанова законика основа је

1) Вукоч Речник.

2) Гласник 19. стр. 139.

3) М. Ђ. Милићевић.

4) Споменпици Буд.-Пешт. Архива IV. 29. и 93.

византијско каноничко право Није невероватно да се и овом обичају у Берчиновцу, може наћи каква год објашњења марљивим чепркањем по византијским споменицима.

О самом акту проклињања, као намени зала глави државног или црквеног преступника, уверавамо се најбоље по ономе што нам је прибележио Ст. Љубиша као обичајну формулу, удешену по народном предању: „*Ја сам помолџо владику, да вас не прокуне: да ви сјемена не претворе, жене да не рађу скота а њиве снџет; да ви се шеница не прометне у кукољ, а боб у жир; да ви лоза не ободи чичком, а воћка дрењином; да ви се стока не изјалови, а извори не пресахну; да не удари цркавица у четвороножно, а покошњица (болијест срчана) у двоножно; да вас град не бије о Илијну дне, а смрзалица о Ђурђеу; да се вам не траче скоцко и људско*“. Из прошлог столећа (1785. године), имамо од архимандрита Ђерасима Зелића, следећу белешку: „*У турској царевини, епископи сами Грци, код сваке цркве имају свог световног епитропа такође Грка. Осем што наплаћују преко мере за венчање и крштење, они пишу још којекакве клетве, и проклињу народ ако не скупе толико и толико кеса. У клетвама ређају: „што им се родило, не живело; што посеју жита, да им земљу не пробџје; не имали у свом занату и труду сређе ни благослова божјега; да им ватра угаси, и да им дом опустџи; у дому им се котили зверови, а не хришћани!*“ — У Црној Гори, за дуге владе Светог Петра I. било је у народу послушности, али то није било из бојазни од земаљских закона, већ из страха од могућег проклетства светитеља, од страха божијег. У народу још живе успомене где је кога кад и како стигла сигурна клетва владичина за освету, крађу, непослушност.¹⁾

Као што је чин проклињања окићен извесним верским церемонијама, тако и скидање проклетства има свој нарочити црквени обред. Наш народ и данас верује у рај и пакао, у добра дела. и у штетне последице ако се рђаво дело не заглади. У већим погрешкама само је опроштајна молитва цркве, разрешавала преступника од греха или проклетства. То веровање, као последица религијског васпитања, још је јаче у старини. Користећи се прили

1) Правник — 1893. св. 9. стр. 536.

ком која нам се дала, саопштавамо следеће податке историјске вредности, као материјал нашем каноничном праву.

... Кад се К-Ђорђе вратио из Немачке у Тополу, дође у манастир Благовештање код архимандрита Григорија Студеничког, исповеди се и замоли га, да му на Благовести кад манастир слави, прочита молитву и учини опроштај с народом, што је заповедио другу да му оца убије. Собом донео је 200 ока вина и толико ракије и 200 ока хлеба, све то оцу за душу. „То је било, вели његов секретар Јанићије, 26. Марта 1796. године, где сам и сам био очевидац. Архимандрит је прочита опроштај, а народ је викао велегласно *„амин, и да му Бог опрости. што је оца у нужди заповедио убити!“* Ту је К-Ђорђе архимандриту писао за труд пет дуката, и једног вола манастиру поклонио, напоивши и нахранивши вас народ што се онде десио.“

.... Кусадак и Селевац у смед. Јасеници, са другим неким селима, која такође беху помешана у „Ђакову буну“ 1825. године, доцније притекоше Књазу Милошу с представком: да већ неколико година немају никаквог напретка; па држећи да то отуд долази, што их сам Бог казни за безпутност, којом су се дигли на Књаза, који је Србију довео до благостања, замоле га да им опрости кривицу, и да их благослови. Књаз није ни часа почасио, већ је молиоце истих села сабрао у Хасан-Пашину Паланку. и ту дао прочитати им преко Митрополита Мелентија опроштајну молитву.

.... У овом столећу, око 50-тих година, тимочки владика Доситије, о једној каноничкој визитацији беше проклео село Бован, између Соко-Бање и Алексинца, што га није дочекало као што се пристоји, по се намучио на узбрдном месту „Дериволу“. Кад затим годинама наступи неродица, оде село са даровима владици чак у Зајечар. да скине проклетство.

То, што смо овом обичају у Берчиновцу, изворно одрекли доказну важност у старини, не смета да доцнију заклетву села, као одговорне јединице, обележимо другогаче, по њеном развијњу. Поменут је на свом месту циркулар шабачког магистрата од 9. Маја 1808. бр. 109. о колективној одговорности села за похаре. У уредби К-Ђорђа од 19. Марта 1812. о истој ствари има следећа наредба:

„Свако село да има позор на рђаве људе. Ако би гди лопови у које село дошли, да има одма оно село скочити и лопове поватати, и својим старешинама у руке предати. После ове заповести, гди би се нашло да је лопов у које село додио и само леба јео, оно ће се село све динути и у Москву (?) пратити, и поараће се све“.¹⁾ Имамо аутентичних података и из прве владе књаза Милоша о непосредној исплати штете из општинске односно државне касе. Године 1823. на друму између Болеча и Гроцке, непознати лопови покраду робу Ђорђа Стојковића трговца из Београда, која је возена на вашар у Приштину. Ђорђевићев брат од тетке Ђорђе Гроздановић, који је као калфа робу сироводио, пожали се кнезу у Гроцкој. Он га тачно испита, где су боравили, колико су товара имали, шта је нестало, и колико кошта штета. По фатури, коју је код себе имао, Гроздановић покаже суму која је износила око 480 гроша. Кнез све то заведе у протоко, а њега упути да му се јави кад се врати са вашара. То време вашар у Приштини трајао је по читав месец дана. По повратку Гроздановић сврати у Гроцку. Кнез му рече да покрадену робу нису пронашли, али ће му се штета исплатити; и предаде му у папиру завијену целу суму вредности робе. Том приликом кнез објасни Гроздановићу: „Од господара је наређено, коме путнику што нестане у ичшој земљи, то општина да исплати, да не би путници штету триели“.²⁾ У свима овим доказима, лежи несумњиво сведочанство, о непрекидној примени старог начела о заједничкој одговорности села. Ипак то начело у овом столећу поступно губи своју важност, услед друштвеног преображаја и основне измене правних појмова. Заштита повређеног права, прелазила је искључиво у руке самих тужилаца или оштећених; кривична одговорност са свима својим материјалним последицама, падала је само на учиниоце; а село односно општина, сад већ организована јуридичка корпорација, добијала је прилике да се заклетвом ослободи глобе, као старог обичаја. У овом дакле добу,

1) И у доцнијој К-Ђорђевој наредби од 21. Јуна 1812. Бр. 750. стоји „да пошљем у Москву, да нису у овој земљи“ Ваљда у оба случаја значи претњу, прогоном изгредника у руске пределе.

2) Описаније живота Књ. Милоша Т. Обреновића I. 1859. прва свеска стр 81.

заклетва села могла је имати своју доказну важност. За потврду наводимо следеће примере:

.... „Из Сува села дошла суду Марија Јанкова, и тужила је све село што јој се крава украде. Тако сви се заклеше, и најпосле и кметови узеше на душу. Саветовали све село, да имаду за њену краву старост имати, и траг гледати куда је крава“.¹⁾

.... „Благородна Господо, мње особито почитајема! Овде је предала тужбу Милика удовица, да су јој неке трмке покрадене; на које ја собра(вши) све село за извидити учињену даву. И они између себе потражише, да не би од њих који у тому саобитник био, и наћи не могаше. Више поменута удовица, жалећи на село поискала допуштење, да се јеј 8 кметова за све село закуну, да она поара междy њима неима. На које и кметови престадоше; но ја без дозвољенија вашег допустити не смедо, но их к вами пошиљем; које молим узмите на испит, за које пак они вам усмено обширније изјаснити хоћеју. В прочем остају ваш покорњејши А. Поиовић. У Сабанци 28. Нојемвра 1821. года“... Једновремено по свој прилици, пада и следећа, по садржини доста нејасна, али по начину вршења старог обичаја веома важна исправа, под Бр. 227. која је ваљда случајно штампана без потписа и датума:

.... „Верховњејшему Господару Милошу Обреновићу, здравствујте! Ето писма из села Саранова, за те свиње што су долазили вама, и како си ти оправно тај крај да сви ти људи дођу и Луканци по твојој заповести у Крагујевац. Они људи сазвали су све село Сараново; и сви кметови и мали и велики и Луканци одктели се и заклели се. И ваше сви људи тамо вама да дођу; али они говоре. то јест људи једни кажу „немамо опанака“. Тога ради сви људи *ктели и метали апатему да би га појавили и да би се изнашло; и заклинали (се) да није ни један то учинио.* И нисмо могли наћи ко је убио, и како ли је; него тога ради било 42 људи (!) и кметови сарановачки, да они не знаду за те свиње ко је њи убио и гди и како ли су. И Луканци ту су били и заклели се, да и они не знаду и ко је преместио (да и они не знаду). Како су сви људи *заклинали (се) и иреклинали и ме-*

1) Пресуда шабачког магистрата од 11. Јуна 1808. Б., 236.

тали анатему и скидали капе и викали „амин амин“ да би га Бог појавио. И те свиње не знаду гди су и како ли су; и саме су отишле; они нису ни један видели кад су отишли“.¹⁾

Процесија овог обреда по наведеном последњем примеру, имала је дакле главни задатак *заклињање проклињање и метања анатеме, да би Бог појавио преступника; и посебни задатак утврђивање заклетвом да ни један међу сељанима није кажњиво дело учинио.* Пропраћена је скидањем капе и аминовањем. Без сумње, *метање анатеме* има и у овој прилици исто значење, као и у случајима које смо напред цитирали, т. ј. уз речи, којима је проклињан преступник, сваки је из гомиле бацао по камен или дрво на одређено место, узвиком „проклет био!“ *Аминовање*, то је нераздвојни део суштине обреда. Видели смо напред, да прати сваку заклетву као њена завршна реч. У Херцеговини, у старо доба при деоби плена, сваки се клео да није скрио ништа, ни цену умањно. Ово зваху „амине“; јер док се један куне други вичу *амин или аминичу.*²⁾

Око 1830. године губи се сваки траг колективној одговорности села, у расправљеним питањима. Тим је нестало и дужности да село заклетвом одбија од себе плаћање глобе, за дела својих људи. Указом К. Милоша од 2. Децем 1836. Бр. 4819. обухваћена је само лична одговорност преступника у свим правцима: „*Крадљивцима треба продати све имјеније њино и движимо и недвижимо, неузизимајући ни кров над главом, и покрадене намирити.*“

Након 50 и више година, на народној скупштини у Београду, о сазиву за 1882. г. изнесен је био предлог извесних посланика, да општине накнађују штете, узроковане паљевином. После дужих беседа појединих посланика, усвојено је мњење законодавног скупштинског одбора, да се предлог одбаци као несавремен и некористан. У скупштинској дебати имао је учешћа и писац ових редова, као бивши владин посланик. Његово мњење против предлога, образложено историјским и правничким побудама, налази се у скупштинским протоколима.³⁾

1) Правник 1892 св. 5. и 6.

2) Ст. Љубиша.

3) Стенографске белешке о седницама Народне Скупштине за 1882: стр 356. (штампано 1883. год.)

На Народној Скупштини 1892. усвојен је „закон о накнади штете учињене злонамерном паљевином и намерним противзаконим поништајем ствари“.¹⁾ Он је и данас у важности. Његову основу чине ова начела:

— Општина, у чијем је атару извршено кажњиво дело, дужна је да накнади сваку штету, ако се преступник не ухвати за 30 дана, од дана кад је иследна државна власт извештена о догађају. Накнада је ограничена на имања у атару сеоске општине, и на пољска имања у атару варошке општине (чл. 1.).

— Кад се између појединих општина породи распра о месту где је дело учињено, накнада штете исплађује се из касе свију тих општина равномерно; а доцније, плаћени делови ставиће се на терет општини, која се огласи за одговорну (чл. 2.)

— Штету оцеђују вештаци под заклетвом. Једног вешта а бира општењени, другог одговорна општина, а трећег сами вештаци (чл. 5. и 11.).

— Злонамеру у извршеном делу, и количину штете (у случају кад се не да оценити вештацима), доказује општењени заклетвом у цркви (чл. 8. и 14.).

— Пресуду или поравњење о утврђеној штети, дужна је да изврши надлежна власт за три месеца, од дана пријема (чл. 20.). Општина је одговорна за штету и онда, кад осуђени није у стању да је плати (чл. 21.).

— Плаћену суму општина распоређује на поједине мештане по пореским главама (чл. 22.); а кад се преступник пронађе, враћа је општини са 10% годишњим интересом (чл. 25.).

Појаву овог закона изазвала је државна потреба, да се сузбију злочини и преступи против својине нашег земљерадничког света; јер су они, после наших ратова са Турцима, нарочито после 1880. године, били захватили големе размере, по целој земљи.

Законом је дакле обновљена историјска правна уставна колективне одговорности, начином и формом у духу

1) Поред извесних народних посланика, у комисији која је у Министарству Правде израдила основу овом закону, учествовао је и писац ових редова као бивши начелник министарства, по упућењу тадашњег Министра Правде Г. Гершића.

начела сувременог законарства. Ни по овом закону нема никаквих последица заклетва општине, или „метање ана-теме“, опажено на догађају у Берчиновцу.

Алекса С. Јовановић.

Д О П У Н Е.

Ваља додати:

На страни 135. између 21. и 22-ог реда, као засебни период:

По Душанову законуку, мазија је примењивана као доказно средство само при разбојничтвима и крађама Имамо података из Црне Горе, да су се тамо мазијом правдале најчешће жене за браколомство, а удовице за рђав глас. Др. П. Миљанић уверава, да су још живи људи, који су очима гледали како је жена цетињског војводе Богдана Мартиновића, кћи гувернера Вука Радоњића, вадила комад жезла из казана вреле воде. Бивало је, да гомила као судија, заустави окривљеницу од ожеге а можда и од смрти решивши да је невина, кад види да је баш наумна пржити се.¹⁾

— На страни 140. у 14. реду иза тачке, следећи став:

У овом смислу и реч „судијна сокалника“, у члану 135. Душанова законика, ваља тумачити као државна чиновника. који је суду на услузи за проналазак преступника. Тако га узима и Мајков.

— На истој страни, између 22. и 23. реда, као засебни период:

„Сок“ је дакле лични назив кад се у опште говори о потказивачу. „Соџбина“ је уговорена награда за потказивање преступника. „Сокодржица“ је већ извесно лице, које се јавља као потказивач. „Насочити“ значи показати крађу или трагове или преступника; а „просочити“ на случај потребе пред влашћу или приватнима, употребити сока као доказ. У Љубишином догађају „Крађа и пре-крађа звона“, крађа беше јавно обзнањена на четири пазара и три недеље, са обећањем: ко насочи звоно и лупежа, да му је соџбина 50 дуката, и тврда вера да га

1) *Бранич* 1889. свеска 4. и 5 стр. 232.

нико просочити не ће до муке. Нарочито позивање или изазивање сока на сведоџбу, без наметања; његово избегавање да јавно сведочи; и тешка казна којој сок подлеже, ако кога лажно оптужи, јесу очигледан доказ о моралној основи њихове употребе, у нашем старом законарству. Поставка Ђ. Поповића: да је наш „сок“ сродан пољском и чешком соку („sok“), welches einen Verleumder bedeutet, без сваког је дакле значења у правном и филолошком смислу.¹⁾ Не треба се поводити за оценом народа у Црној Гори, у времену, кад је ова установа могла бити изопачена и злоупотређавана.

— На страни 143. у продужењу последњег реда као засебни став:

У Карађорђевим законима, о крађи стоке налазимо оваку одредбу: „ко украде вола или коња. да плати пошто газда хоће, и у два јутра да се казни са по 50 батина; а у крађи овце или јагњета, за једно двоје да даде, и да се казни са 25 батина“.

— На страни 173. у четвртном ставу, у продужењу, иза речи „о извршеном делу“.

У овој каквоћи, заклетва се налази у судским и полицијским истрагама, скоро до половине овог века. Циркуларом Апелационог Суда од 16. Септ. 1844. Бр. 1278. прописано је судовима „да у напредак при ислеђивању кривичних предмета, нипошто не усуде се, надлежном кривцу то питање стављати: да ли он ово или оно опстојатељство са заклетвом може потврдити, или пак са истом невиношћ своју оправдати; а још мање да му допусти, да он тога ради поменуто заклетву и положи“.

— На страни 174. у 6 реду иза тачке:

О томе нас уверавају и Милићевићеви податци у спису „Општине у Србији“.²⁾ О заклетвама у споровима о земљи и синорима, има пробраног градива и у нашем чланку „Уредници места и правина“.³⁾

— На истој страни, при дну између последњег и претпоследњег периода, долази овај засебни период:

1) Recht und Gericht in Montenegro. 1877. стр. 87

2) Годишњица Н. Чушића II. 209.

3) Историјеки развитак српске задруге, од Ал. С. Јовановића.

Као голем грех, лажна заклетва и њене последице дају се загладити само кајањем и добрим делима. Народни веровање о томе, огледа се и у песми „Марко Краљевић и кћи краља арапскога“. Као краљев сужањ, лажном заклетвом обећа Марко његовој ћерци, да ће је узети за љубовцу, ако га избави из тамнице. Девојка поверује. Кад се Марко нађе у слободи, противно заклетви убије „Арапку Ђевојку“ која је са њим побегла, и присвоји њено благо, које је понела из очева дома. О овом злочину, Марко се мајци овако исповеда:

„Кад се мати виђех на невољи,
Скинух капу метнух на кољено,
Па се кунем капи на кољену:
„Тврда вјера, оставит те не ћу!
„Тврда вјера, преварит те не ћу!
„И сунце је вјером преврнуло,
„Те не грије зими ка' и љети,
„А ја вјером преврнути не ћу!“

То промисли Аранка Ђевојка,
Промислила да се кунем њојзи и т. д.
Изведе ме из тамнице мајко и т. д.
И одосмо кроз земљу арапску.
Каде јутро беше освануло,
Загрли ме црнијем рукама.
Она црна, а бијели зуби,
То се мени мучно учинило!
Ја потегех сабљу оковану,
Ударих је по свилену пасу.
Кроз њу сабља, мати пролећела.
То сам мати Богу згријешно,
А велико благо задобио,
Те ја градим многе задужбине“.¹⁾

— На страни 177. између 22. и 23. реда, као засебни период долази ово:

Д-р. Ј. Љубојевић увршћује заклетву душевника у *ирисегу на серу* (*juramentum credulitatis*), и сматра је као свечану потврду заклетве, коју саме странке полажу о ствари. „Ваља нам дакле вазда пазити на то, вели он, да спортиници нису поситивно о препирној ствари сведочили,

1) Вукове народне пјесме. II. 337.

да нису ни морали знати о чем се ради. Њихова се за- даћа може овим речима изразити: „*Ја присегом потвр- ђујем, да се Н. истинито заклео; јер, познајући га, не мислим, да би се он криво заклео*“.

— На страни 179. у продужају 5-ог реда, долази сле- дећи став:

Њихову сведочку улогу у доказивању невиности у овом случају, потврђује јасно разлика, обележена између њих и судија чланом 126. Душанова законика. „*Ако буде потвор приставом... да креду пред судије; и аште се обрете, јере су савршили како пише у судијне кнize које држе, да су прави. Аште ли се обрете, јере су инако претворили суд, да им се руцје отсеку, и језик уреже*“.

— На страни 182. између 16. и 17. реда, као засебни периоди:

Кад парничари присвајају заклетву сваки за се, а не нуде се узајмице, решава коцка коме да припадне. „*Стојадин Јелић из Мачве. тужи за кобилу да је украо Лука Гавриловић из Баћевине, зворничке нахије. Тако код суда обојица хотели заклетву примити. Тако бацисмо коцку, и паде коцка Луки Гавр. и њему дадосмо*“.

У истом смислу расправљен је и спор између попа Стевана Степанића из Руњана, и Митра Тодоровића из Змињана у Мачви.¹⁾ У оба случаја, без обзира на кривичну при- роду дела, заклетвом је регулисано само грађанско пи- тање о накнади штете.

По ондашњем схватању, као лично право, заклетва се могла да пренесе и на другог пуномоћјем: „*Тало послах мога човека Радича, да је вољан меште мене узети и дати и освободити и душити се на моју душу, каконо и коликоно ја сам Милош*“.

Има о овом обичају нарочитог помена у закону дубровачком (Libeg III. Cap. II. тачка 5.)²⁾

Правна способност за пријем и полагање заклетве, задобијана је годином, која по физичкој дораслости прет- поставља код клетвеника разборитост у пословима, и пра- вилно схватање друштвених односа. То је код мушких

1) Одлуке шабачког магистрата од 7. Јула 1808. Рр. 277. и 278.

2) Метод Пуцић II. 25. и 143.

14. а код женских навршених 12. година. „Ми војвода Радосав обетовах и заклек се кнезу и властелом Дубровачијем, када буде син ми кнез Иваниш у *времену достојном*, да им се закуне када они уехоте на њих вољу, да настоји и врши оно што се пише у записех међу нами .. А сада кнеза Иваниша не ротише за младост... *Кад год дође син ми кнез Иваниш на вријеме од 14 љета, да им се има заклети, како им сам се ја закleo.*¹⁾ У доцнијој дипломи од 29. Септембра 1442. године, већ се куне Дубровнику Иваниш као „војвода“, за се и своју младолетну браћу Петра и Николу, истом обвезом о њиховој заклетви.²⁾

Исправност заклетве, ујемчавало је позивање клетвеника у изговореној формули на оно што је зањ' најдраже најсветије и најосетљивије. И у обичним односима наш народ пропраћа своје речи клетвеним потврдама. Родитељи се куну у своју децу. Сестра у брата од заклетве. Тежаци у стоку храниоце. Сви у опште воде рачуна о јавном поштовању и поверењу. Код Бошњака и Херцеговаца, заклетва и њена сјајност до скоро су биле у великом уважењу. Истинитост својих речи потврђивали су додатком: „*тако ми чаршија не веровала, ако ти право не казао*“. Из својег рада у 1880. години, у аграрној нишкој комисији, забележио сам ове речи Мите Цветановића сељака из Имам-Чифлика, код Ниша: „*Куну га, да му чаршија не верује, и да нема волова, веће клетве нема за сељака*“. У јагодинском Левчу чује се и данас заклетва: „*да Бог-да на крави орао, ако ти право не казао*“. По Карацићу „*укли*“ у Црној Гори, значи какву рђаву ствар којом се људи могу уклињати („тако ми се онако не догодило“), а „*уклетва*“ значи проклетство, које је снашло извесно лице, због лажне заклетве или другог рђавог дела (Љубиша)

А. С. Ј.

1) 2) Уговори босанског војводе Радосава Павловића и сина му Иваниша са Дубровником. (Мон Serb 376, и 411.)

О МЕНИЧНОМ ПОКРИЋУ

СА НАРОЧИТИМ ПОГЛЕДОМ НА §. 87. НАШЕГ ТРГОВ. ЗАКОНИКА

Менично писмено даје многостручне користи; али, ма какав био циљ, који се поставља при издавању менице, она увек представља једну обвезу поверилачке природе, неку фиктивну вредност. Покриће није ништа друго до стварна вредност, која одговара меници, дата залога, која осигурава исплату.

Покриће је битни елемент менице. Меница данас не служи само за пренашање звечећег новца, као што је то било у Средњем Веку, она је данас поглавито оруђе кредита, у њој самој огледа се нека фидуцијарна вредност, која може да се преноси са ванредном лакоћом и да се посредством ње пренаша новац с једног места на друго. То писмено представља и даје велике користи, чак и онда кад трасат не дугује ништа трасанту. И покриће је изгубило своју ранију улогу, коју је негда имало.

Кад се нека меница изда, онда трасант прима новчану вредност, а трасат је исплаћује. Узевши посебице, послови око размене остварују дакле за трасанта једну чисту добит, а за трасата губитак на суво. Лако је појмити, да трасат позајмљује само своју помоћ.

Трасант је дужан по најчешће да да обезбеђења за своје личне обвезе нарочитим залагама. Закон не опредељује ни облик ни природу тих гаранција, и не чини никаквог ограничења. Трасант дакле може н. пр. дати хипотеку; али ова врста обезбеђења мало одговара, и мало се слаже са брзином и простотом обичног трговачког саобраћаја. Он може дати кауцију; обвеза ове врсте може бити остварена било са посебним давањем, било у облику авала, било посредством неког фиктивног посла; али таква гаранција повлачи компликацију и претпоставља, да је трасант нашао неко солвентно лице са доста поверења у његов кредит, које ће дати за њега свој потпис.

Најповољније је за трасанта да изда само исправу својим дужницима, или да снабде трасата и да потребна вредност стигне овоме пре рока за исплату менице. У ова два случаја постоји покриће, трасат стоји у обвези према

трасанту; и његова намера има циљ тај, да повуче неку суму, чију наплату могао би и судским путем тражити. Његово уплетање у нове размене не може се сматрати као неки инат; он је уверен да не чини штету. И отуда он може рачунати на сурадњу трасатову, и са свим може бити у уверењу, да ће меница бити правилно примљена и о року исплаћена.

Но покриће није искључиво само код менице; оно се употребљава као врло просто, лако и обично средство и код свију других обвеза кад се жели осигурати потпуна наплата.

Теорија о покрићу има своје засебно место у закону о меници и наш је закон унео у нарочитом одељку: „о благовременом пошљању суме за плаћање потребне“. Само покриће није неминовно нужно за вредност и ваљаност менице; ничим није утврђена обвеза, по којој би трасант дужан био дати покриће, али закон предузима потребне мере у корист њене установе. Односи странака варирају у основи према томе, да ли има или нема покрића, а трасант се налази у неку руку нагнан својим властитим интересом да да ову гаранцију.

На против закон немачки, а по њему и многа друга законодавства поричу користи од установе покрића. Они је сматрају као случајну чињеницу, страну нарочитом циљу менице. Па за то се покриће и не помиње у специјалним одредбама меничног права и остављају општем праву бригу, да редигује оделито односе, које постојање покрића може произвести између странака, које учествују при меници.

Да на овом месту напоменемо одмах, да ми не мислимо подробно се упуштати у излагање опште теорије о покрићу; о њеном утицају на односе странака код менице, сам простор листа не допушта нам, а предмет је тако простран да би изискивао посебно издање, но ми ћемо се ограничити на оно што је најнужније, и о чему је прека потреба да се проговори.

У опште могло би се рећи да је покриће дужан да да оној, који се користи меничном сумом, који се користи кредитом по тој исправи. Обично је то трасант или онај за чији се рачун вуче меница. Овом правилу са свим је саобразан и наш трговачки законик. §. 85. наређује:

УНИВЕРЗИТЕТСКА
ВИБЛИОТЕКА

„Издатељ менице или онај за кога се рачун она издаје, мора се бринути, да благовремено пошаље повучену меницом суму...“

Покриће се може дати на првом месту у *готовом новцу*, оно може проистецати из *текуће рачуна*, што се да видети из одредбе §. 86. трг. зак. „дугује издатељу (трасат)... онолику суму, колика је у меници означена“.

Покриће може бити дато у роби. Пошиљка робе може се извршити било по основу продаје, било као залога, било да је дата као комисион ради продаје. Покриће може бити дато у *трговачким ефектима*. Трговачки ефекти нису ништа друго до роба. Они се могу преносити било уступљењем, било давањем у залог, било давањем у комисион, да се продају и добивеном ценом покрије плаћање. Покриће се може учинити и у отвореном кредиту од стране трасата трасанту.

Па у коме моменту треба да постоји покриће? Закон сматра по §. 86. трг. зак. „да су новци благовремено послани, ако онај, на кога је меница вучена, у време кад је рок њеном плаћању“ и §. 146. „докаже да је пријемник био снабдевен о року плаћања“. Дакле на дан плаћања или на дан рока мора постојати покриће.

Покриће се мора дати на одређеном месту за плаћање. Разлог је овоме са свим јасан, а ово је обично где је домицил трасатов, али се може и друкчије наредити.

Како се доказује покриће? — У овом погледу §. 87. трг. зак. сматра следећу претпоставку: „примили се (акцептира) меница, онда се сматра да је сума за измирење потребна у рукама пријемника (акцептанта)...“ Али се ова одредба мора обазриво узети, јер не може бити да је самим тим учинком, што је трасат меницу акцептирао, да је и меница покривена. Сви они који имају интереса да доказују постојање покрића, могли би се позивати на овај аргуменат и на ову претпоставку изречену у §. 87. Но ово би одиста довело у велику противност са осталим наређењима, која се односе на ову материју, а поглавито и на сам овај исти законски пропис, који у даљем излагању нарочито и изрично ставља доказ о покрићу на терет трасанту, у случају баш кад је меница акцептована. Треба дакле уз припомоћ ових одредаба и осталих

који опредељују односе странака код менице оценити смисао ове узете предпоставке очевидно у пространом смислу, и одредити у којој мери и која лица могу се на њу позивати.

I. *Трасант против трасата.* Готово је извесно, да акценат трасатов утврђује покриће. Кад трасат обећа, да ће платити меничну суму, то је, без сумње, да је за њу примио одговарајућу вредност да изврши ово плаћање. У овоме смислу, тачно је рећи и да акцептовање претпоставља покриће.

Али треба ли ићи још даље и решити, да је ова претпоставка тако моћна да јој се не могу истаћи и против докази? Да ли акценат може да докаже да покриће не постоји? Ми то не мислимо. Доказ неког негативног учинка увек је тежак, и било би врло строго налагати то трасату. У осталом претпоставка §. 87. трг. зак. и сувише је противна општем праву, кад се не би примило поглавито ограничено тумачење. Ова је претпоставка написана у трговачком закону и есенцијално за меницу; и њу ваља строго ограничити при примени на специјалну материју меничних права

1°. Претпоставимо прво да је акценат платио исправу. И он захтева од трасанта да му да накнаду што је за њега платио. Хоће ли требати да он ту докаже не само да је платио за рачун трасантов, него још и да му није ништа дуговао? Не. Он се оправдава довољно својом поверљачком исправом, стављајући да је платио за рачун трасантов. Ако трасант износи да је акценат њему толико дужан, и да то плаћање, које је он извршио, није ништа друго, но исплата дуга према њему, онда је то изузеће, које се мора доказивати: *Reus excipiendo fit astor.* Тако је опште право, а да ли се ова правила не мењају по претпоставци §. 87. трг. зак.? Никако. Уговор који држи у вези трасанта и трасата, обичан је мандат; обвезе које проистичу из њега потпуно се разликују од обвеза, које производи меница, и остају у свима појединостима подчињене одредбама општег права. Па какав је принцип тужбе трасатове према трасанту? Није ли он искључиво у уговорном овлашћењу? Његово својство као властодавца налаже обвезу трасанту, ако не да обезбеди трасата, а оно бар да га не штети. И тражење трасатове није ништа друго до испуњење ове обвезе. Ту

нема никаквог разлога да се његова тужба подчини изузетним прописима меничног права; да се примени претпоставка §. 87., то би значило распросгрти ову претпоставку изван њених законских граница и пренети је на са свим страна поље.

Претпоставимо сад, да је трасат акцептовао меницу, али да је није платио. Трасант га тужи и тражи суму новаца равну меничној суми. Ово је његово право у основи, које проистиче из датог покрића. Али да се утврди ова његова тражбина из његове тужбе, да се докаже постојање покрића, је ли њему довољно да он покаже само акцептовану меницу, и да ли ће трасат измаћи овој тужби, ако докаже позитивно, да покриће није постојало? — Зар овако велика повластица, која би се дала трасанту, не би била са свим претерана? Како! Трасат је акцептовао и није платио; па у чему је разлог за то? Очевидно је, да је трасат мислио, да ће покриће стићи о року, а он се у очекивању преварио. Претпоставка, да је било покрића, било би на супрот истини и стварности; то би значило изврнутост принципа: *Praesumptio sumitur ex eo quod plerumque fit*. Да напоменемо и то, да је претпоставка из §. 87. основана била на вероватности и она је неприменљива у нашој хипотези и то још јаче но у предходној. Шта је дакле основ тужби трасантовој против трасата? Је ли у меници или у меничном уговору? Меница и уговор менични стварају односе између remitenta и трасанта с једне стране; између remitenta и акцептанта с друге стране. Никад између трасата и трасанта. Да ли је у уговору овлашћења? Још мање. Права ова проистичу из оних, што их ствара само покриће и њих трасант може да врши. Али за то мора доказати постојање на онај начин, који одговара њеној природи. То што је меница вучена и што је акцептована не мења ни у колико саму ствар. Правила која су пређе била применљива, примењиваће се и даље на њих и по њима се имају решавати; а особена претпоставка из §. 87. мора јој остати потпуно острашена.

2^о *Против remitenta*. Претпоставка §. 87. неће бити ни од какве помоћи за трасанта. Он ће морати да докаже несумњивим доказима, да је покриће дао; без тога он би остао изложен неблагоприятном протесту remitentовом. Ово се напомиње у §. 87. „Али примила се меница или

не примила, то опет издатељу у случају одрицања припада доказати, да су они, на које је меница вучена била, имали у рукама суму за подмирење њено потребно. Не узможе ли то доказати мора дати јемство, ма да је протест и после одређеног времена изискат“. — Ова одредба ушла је у наш трговачки закон из чл. 117. §. 3. Code de Com. француског, а Bravard - Veugnières¹⁾ назначује разлог за ову одредбу: „акцептација је право за ремитента, право које он може употребити или не употребити, пошто му је на вољи да тражи или не тражи акцептацију. Али, кад је он њу тражио и добио, не може се никакво правно средство употребити противу њега, ни против тужбе, коју он подиже, кад изостане исплата; јер би ово значило да се ова одредба употреби противу њега, која је уведена ради њега“.

II. *Давалац налога* је интересован да докаже постојање покрића само против трасата. У том погледу он се сматра као прави трасант и он може тражити акцептацију само кад се из околности види, да је он и дао покриће.

III. *Трасант за рачун*. — Против ремитента он се неће моћи ништа више користити, но само као и обичан трасант, претпоставком из §. 87. трг. зак.

Против трасата он би могао тражење учинити само под истим правима, која има давалац наредбе, и моћиће је захтевати само под истим ограничењима.

IV. *Ремитент*. — Он се сматра увек као пријемник трасантов и ремитент кад је интересован да докаже покриће, послужиће се истим путем. Права којима се он служи имају једино основ у релацији послова, који постоје између трасанта и трасата, и која се састоје у томе, да је овај последњи у обвези према трасанту. Без сумње, ова права ремитент стиче по сили меничног уговора; но овај их уговор не ствара; он их чини преносљивим, и он их преноси не мењајући никаквим начином ни природу ни предмет. Акција ремитентова има дакле апсолутно идентичан принцип са оним, који служи као основ тужби, коју трасант подиже против трасата, кад овај меницу не плати а да би вратио и добио натраг дато му покриће. Но како је ова последња тужба са свим

1) Traité de droit commercial p. 266.

страна меничном праву, то и претпоставка из §. 87. трг. зак. неће бити применљива. Акцептација трасатова послужиће дакле само да учини вероватном претензије ремитентове; она неће дакле изменити у своју корист одредбе о доказима.

Ми смо већ прешли исцрпно сва лица, која су интересована да доказују постојање покрића, а нисмо напустили ни на какву хипотезу, у којој би могла бити примењена правилно претпоставка из §. 87. трг. зак. Па како се њено постојање у нашем законнику може тумачити?

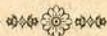
Овај пропис §. 87. трг. зак. као и цео одељак II. „о благовременом пошњању суме за плаћање потребне“, преведен је из француског трговачког законика, он је остатак старог француског законодавства по меници¹⁾ и путем превода ушао је и у наш тргов. законик.

Па пошто се претпоставка из §. 87. не може применити и мора се одбацити, то се онда морају применити одредбе општег права и доказивати покриће, т. ј. по правним односима, по којима трасат стоји у дуговинском односу наспрам трасанта; интересоване странке дужне ће бити да доказују пред судом са прибављеним доказима а по природи ових права и саобразно законским прописима.

У првом случају доказ је подчињен свима одредбама и ограничењима, која садржи §. 187. и остали грађанског судског поступка о доказима, а доказ мора бити увек писмен ако вредност прелази суму од 200 динара (§. 242. грађ. суд. пост.).

У другом случају постојање покрића може се доказивати свима доказним ерествима (§. 75. трг. зак.) за трговачке послове: писменим исправама, уредно вођеним трговачким књигама, прениском и сведоцима.

М. С. Полићевић.

1) Bédaride — De la lettre de change № 157.

Да ли признање, као олакшавајућа околност (т. 7. §. 59. крив. зак.), има места при делима, за која закон доноси смрт у казну?

Под потписом „§“ публикован је чланак горње садржине у Браничу број 2. стр. 15. за 1897. год.

Задржали смо му име, да би боље пала читатељима у очи ова наша реч, али ми мислимо, да би то питање требало да гласи овако:

Колику вредност има признање, као олакшавајућа околност, у злочинствима, која се по закону казне смрћу? —

Сад да пређемо на саму ствар.

Писац третирајући ово питање ослања се на §§. 60. и 61. крив. зак. и на §§. 225. и 243. крив. пост. ударајући гласом нарочито на овај последњи §. 243. крив. поступка.

Ми сматрамо, да о постављеном питању не говори ни један од напред поменутих §-а, осим §. 60., који овде стоји у узрочној вези са §. 59. крив. зак.

Околношћу, о којој је овде реч, бави се §. 66. (аустр. §. 48.) крив. зак. и §. 51. (хрв. §. 2.) казн. поступка.

И у философији права, као год и у философији педагогије вреди начело:

Да се тек упоређивањем, мерењем, једне ствари са другом може створити правилан суд о вредности и је, не и друге ствари.

Према томе ствар стоји овако:

1). Казн. зак. у §. 59. (аустр. §§. 46. и 47.) поређа таксативно све оне околности, које злочинцу могу послужити за олакшавајућу околност при изрицању пресуде.

2). Кад постоје те околности, онда законодавац у §. 62. ист. зак. наређује, да се смртна казна претвори у робију од 10 до 20 год. Аустр. §. 52. к. з. по последицама је раван срп. §. 61. казн. зак. само му је поступак другчији, јер он судцу заповеда, да изрече смртну казну за кривицу за коју закон одређује смртну казну, али кад су ту околности олакшавајуће, да одмах, пре прочитања пресуде, створи одлуку, којом чини предлог владоцу, да казну смрти замени тамницом, означив и каквом (тешком или обичном) и коликом. Тек овака пресуда се саопштава осуђеноме и суд га мора поучити, да је он у праву подићи и противу ова-

кове осуде и жалбу ништавну. У оба случаја пресуда иде вишем суду. (У Хрватској Столу Седморице, види њихов §. 265. казненог поступка).

Довде је све у свом реду, ствар је чиста и јасна и нема контроверзе.

3). Са свим другчије стоји ствар, кад се постави питање о томе:

Колико вреди та и та олакшавајућа околност — на ма то било и само признање? — Као одговор на ово питање, долази друго питање, које гласи: Кад се може ставити овако питање? — Одговор гласи:

О вредности једне олакшавајуће околности може бити говора само тада, кад јој се на супрот стави која отежавајућа околност; иначе је она апсолутне нарави. —

И у овом случају има места §. 66. крив. зак. који гласи: „Ако се код кога злочинства или преступљења пађе и од олакшавајућих и од отежавајућих околности, издаће се која од обојих претегже, па ће суд према томе, или, по §§. 60, 61, 62, 63, кривца блажије, или строжије осудити; но кад га строжије осуђује, суд не сме прећи највећу меру, која је у закону одређена за дело, за које се кривац осуђује“.

Још боље о томе вели аустр. §. 48. који по хрватском издању гласи: „На околности отекоћујуће има се имат обзир само у толико, у колико у супрот нема околности олакокоћујућих; а истим начином има се имат обзир на околности олакокоћујућих, у колико у супрот нема отекоћујућих. У колико једне или друге превалу, у толико се имаду упоравити за поопштрење или зблажење казни“.

На то нас ето упућује и наш казн. поступак у §. 51. са речима: „...да прибере доказе, како оне који служе на обвинење, тако и оне, који служе на оправдање кривца“... (хрв. §. 2. казн. поступка).

У том духу о тој ствари говоре и даљи §§-и. Тако §. 218. (...,да ли извесна околност важи као отежавајућа, или олакшавајућа, или извшавајућа“...); §. 228. који није ништа друго популарно тумачење аустр. §. 1. казн. зак. о злој намери (dolus); даље §. 240. тачке: д, е, ж, з, и, па и сам §. 243. нарочито његова последња алинеја говори у корист овога нашега мишљења. — Даље §. 264. нарочито његова тач. 4: „јв ли све, што треба по закону у презрење узето и оцењено“, §. 274. „...да ли су прописи и закони формални или материјални поврћени“... —

II.

З а к љ у ч а к

Олакшавајуће су околности апсолутне нарави, кад им не стоје на супрот отежавајуће околности.

И обратно: отежавајуће су околности апсолутне нарави, ако им не стоје на супрот олакшавајуће околности.

И само самцато признање довољно је да претвори смртну казну у робију, ако му на супрот не стоји ни једна отежавајућа околност.

Нема, у праву, релевантне чињенице, коју би судија при изрицању пресуде могао и смео избацити из теразија правде.

Признање је једно између многих права, која законодавац даје кривцу за његову одбрану, на његову корист.

Грешни кривац, кад се овим својим правом не послужи.

Признање је оружје у рукама кривца, којим се он брани.

Где олакшавајуће и отежавајуће околности својом јачином, разлогом, тежином једне друге пониште, умртве, — ту долази признање у корист кривца; његова страна на теразијама правде претеже и он се окористи, спасе живот.

* * *

И први писац о овој ствари мишљења је, да признање може бити довољан разлог за претварање смртне казне у робију — ну само му се путеви, којима до овога закључка долази по све разликују од наших, тим пре што он тражи бар *две* олакшавајуће околности, па да се смртна казна може преобратити у робију од 10—20 година.

На против ми тврдимо да је:

И само признање извршеног злочина, довољан законски разлог, да се кривцу смртна казна преобрати у робију, ако противу њена не постоји ни једна отежавајућа околност.

Београд, Јануара 1898.

Алекса П. Милојковић.

ИЗ СУДНИЦЕ

IX.

Тапија судом општинским потврђена са државином спорног имања, доказ је о праву својине.

(Одлука опште седнице Касационог Суда)

Младен и Илија тражили су тужбом од пок. Видена, кога представља син Риста, да им уступи ливаду у својину, јер им је у наслеђе од оца остала.

Тужени је Риста признао, да је спорна ливада заиста била својина оца тужилаца, но се брани тиме, да је његов отац Виден купио ту ливаду од Цеке оца именованих тужилаца. За доказ поднео је тапију општинским судом потврђену. Па како се имање налази у његовој државини, тражи да се тужиоци одбију.

Првостепени зајечарски суд пресудом од 24. Фебруара 1897. год. Бр. 2017. осудио је туженог, да тужиоцима уступи у својину спорно имање из ових разлога:

„Кад тужена страна признаје, да је спорно имање била својина оца тужилаца, то полагање права на спорну ливаду, које оснива на државини по основу куповине, нема места, јер сама државина не може бити доказ о својини, пошто тужена страна не подноси никакве доказе. Поднесена тапија не може бити доказ према §. 294. грађ. зак., када није од полициске власти и првостепеног суда потврђена“.

По незадовољству туженога Апелациони Суд пресудом од 18. Октобра 1897. Бр. 2466. одобрио је горњу пресуду првостепеног суда. Но, Касациони Суд по жалби туженог поништио је пресуду Апелационог Суда, примедбама од 31. Јануара 1898. Бр. 802. са ових разлога:

„Када тужени признаје, да је спорна ливада доиста била својина оца тужилаца, али истиче и то, да је отац тужилаца исту продао његовом оцу, за шта подноси тапију потврђену општинским судом, а кад и сами тужиоци признају да је спорно имање у државини туженога од пре двадесет година, — онда је Апелациони Суд требао, да признање туженога у целини оцени онако, како је исказано према §. 185. гр. суд. пост. у вези са признањем тужилаца о државини спорног имања, па по оцени доказа спор пресуди; а не само да онај део од тога признања,

који иде у корист тужилаца прима за доказ; а онај део који се клони на његову штету, да га оставља и не узима у призрење и оцену“.

Апелациони Суд није усвојио ове примедбе Касац. Суда, већ је 9. Фебруара 1898. Бр. 475. дао следеће противразлоге:

„Апелациони Суд је ценито признање туженога у потпуности његовој (§. 185. гр. суд. пост.), на име да је спорно имање била својина оца тужилаца, но да га је овај продао оцу његовом — туженога, — на по томе да га тужени сада држи на основу те куповине.

Од ове одбране туженога тужилац је признао *само то, да тужени сада ово спорно имање држи*. Но поред свију ових факата, право одбране тужене стране није од толиког значаја и законске вредности, да би се оно могло ставити на супрот праву тражења тужилаца и сузбити га.

Државина ствар само је онда јака, ако је правична (§. 200. гр. зак.), а она таквом може постати само ако је поштена, на име, ако је прибављена пуноважним основом и законитим начином (§. 226. гр. зак.). Овако прибављање задобија се оним путем, који је обележен у §§. 292., 293. и 294. гр. зак. На кад тужени не подноси танију, начињену по овим законским одредбама, којом би се утврдила одбрана туженога, да је његов отац спорно имање купио од оца тужилаца, и тиме законитим путем дошао до државине истога: јер је танија издата само од стране општинске власти, која је надлежна једино, да утврди својину тужилаца — односно њиховог оца — и даље, кад тужени признаје, да је ово спорно имање очевина тужилаца, — то је одбрана његова, да спорно имање држи по основу куповине према ономе, што је напред изложено, остала недоказана (§. 178. гр. суд. пост.).“

Општа седница Касационог Суда одлуком својом од 21. Фебруара 1898. Бр. 1471. одбацила је противразлоге Апелационог Суда, а примедбе III. одељења Касац. Суда одржала је у снази.

Апелациони Суд усвојивши примедбе Касац. Суда, пресудом одбио је тужиоце од тражбине.

У Зајечару, Марта 1898.

Саопштио
Мих. Јоцић.

ПРАВОВАСТУПНИЧКИ ИСПИТ

У четвртак 12. фебруара т. г. полагао је правоваступнички испит г. Драгић Навловић, писар Касационог Суда.

Испитни одбор био је овако састављен:

Председник :

Г. Д-р Стојан Вељковић, председник Касационог Суда; иштао из трговачког, меничног и рударског закона.

Чланови :

Г. Арон Нинчић, судија Касационог Суда, — из грађанског судског поступка, специјалног поступка, закона о Главној Контроли и правила за неспорна дела;

Г. Гргур Миловановић, професор Велике Школе, — из кривичног права са законима, који са њим у вези стоје, закона о штампи и закона о пороти;

Г. Д-р Драгутин Мијушковић, професор Велике Школе, — из грађанског права са закоником;

Г. Милан Мостић, правоваступник, — из државног права и крив. суд. поступка.

Деловођа :

Г. Милен Стевановић, писар Министарства Правде.

Писмени задатак, који је био из области грађанског права и који је дао г. Д-р Стојан Вељковић, гласи са одговором:

„Тужилац 1. Маја 1897. преда железници у Београду једна кола за пренос намештаја ради превоза у Ниш.

Железница прими кола и смести их на отвореном вагону. Но близу парафинске станице кола се тужичева упале и изгору.

Тужилац тужи железничку управу из разлога што је ватра, по свој прилици, морала произићи од варница из локомотиве, а железница је крива што није урадила шта треба да ватру спречи. Она је дакле крива што се тај случај десио.

Али, ако је баш кола и неко с поља запалио, онда је опет железница крива што није довољан надзор водила, да се то не догоди. За то тужилац по томе правном основу, што возилац одговара за сваки квар, тражи накнаду.

Тужена се страна брани да није одговорна за штету за то, што су предана кола на подвоз такве природе, да су морала на отвореном вагону бити вожена, и у таквом случају опасност вожње пада на тужиоца, јер да је примљена роба могла бити вожена у затвореном вагону, ватра се не би могла догодити. У таквом случају, кад опасност вожње пада на пошиљача, онда, ако се хоће да железница одговара, треба тужилац да докаже, како се штета догодила због какве кривице железнице, њених органа, а он то није учинио.

Тужена се страна брани још и тиме, што је тужиоцу право на тужбу за накнаду застарело, јер је исту подигао тек 5. Августа 1897.

Тужилац противу тсга наводи, да се код случаја квара у закону не прави разлика између подвоза на отвореним и затвореним колима. Железница је дужна доказати, да она није узрок квару, но да је узрок у вишој сили или у природи робе; а застарелости нема места, јер тужилац подноси доказ, да је за штету од железнице сазнао тек 10. Маја 1897.

Питање је:

1. Има ли овде застарелости, и
2. Било или не било застарелости, да ли има одговорности за штету?

Одговор кандидатов гласи:

„Тражење тужилачке стране, по §. 74. трг. зак., застарело је, јер су по поменутом зак. пропису отпраљачи и возиоци одговорни за накнаду штете у року од три месеца, ако је еспап за пренос у унутрашњост Србије, као што је овде случај и то, ако је еспап изгубљен, од дана када је требао стићи на место, а у случају квара од дана, када је еспап предат.

Како тужилачка страна у тужби признаје — §. 180. грађ. суд. пост. — да је кола са намештајем предала за пренос туженој страни 1. Маја 1897., а тужбу подигла тек 5. Августа 1897. дакле после рока од три месеца, онда јој је и право на накнаду, по §. 74. трг. зак. посл. одељ., застарело.

Наводу тужилачке стране, да је за штету сазнала тек 10. Маја, нема места, кад горњим законским наређењем, као специјалним за овакве случајеве, застарелост почиње тећи од дана предаје еспана.

Са изложенога, мишљења сам, да се тужилачка страна одбије од свога тражења као застарелог.

Но кад би био случај, да право тужилачке стране није застарило, тужена страна, по §. 69. трг. зак., одговорна је тужиоцу за штету, кад ничим није доказала, да је квар или штета за тужиоца наступила каквим неодољивим случајем или природом самога еснапа.

Одбрана тужене стране, да за штету не може бити одговорна за то, што послата роба није могла бити у затвореном вагону, без вредности је. кад она ничим није доказала, да је штета наступила услед неодољивог случаја или природе еснапа, нити је за своју одбрану поднела какве доказе, да у оваком случају, кад еснап вози у отвореном вагону, ризик сноси пошиљач.

Са изложенога мишљења сам, да је тужена страна дужна наградити тужиоцу причињену штету“.

Испит је трајао од 3 до 6 час. по подне.

Кандидат је испит добро положио.

В Е С Н И К

Промене у судској струци.*) Краљевским указима од 21. и 29. Марта постављени су:

За судије Апелационог Суда:

Г. Јован Николић, председник Првостеп. Београдско-Трговачког Суда;

Г. Настас Антоновић, председник Првостеп. Суда за вар. Београд и

Г. Алекса Васиљевић, председник крушевачког Првост. Суда.

За председнике Првост. Суда:

Београдско-Трговачког: Г. Иван В. Ивковић, председник смедеревског Првост. Суда;

Првост. Суда за вар. Београд: г. Васа М. Симић, председник шабачког Првост. Суда;

Лозничког: г. Коста Љ. Тодоровић, судија Првост. београд. Суда подун. округа;

*) Заостало из прошлог броја.

Лесковачког: г. Лука С. Вукомановић, судија нишког Првостепеног Суда;

Крушевачког: г. Јован Исаковић, судија истог суда;

Смедеревског: г. Драгутин Атанацковић, судија крагујев.

Првост. Суда;

Шабачког: г. Димитрије В. Божић, председник лозничког Првост. Суда;

За судије Првостепених Судова:

Београдско-Трговачког: г. Петар Ј. Одавић, секретар II. кл. Апелац. Суда;

Београдског подун. округа: г. Љубомир Величковић, судија смедерев. Првост. Суда и г. Радивој А. Пачић, судија београдског Тргов. Суда;

Врањског: г. Тодор Наумовић, правозаступник при Врањском Суду;

Зајечарског: г. Драгомир Јовановић, секретар II. кл. неготинског Првост. Суда;

Књажевачког: г. Милорад Настић, секретар II. кл. Ђупријског Првост. Суда и г. Јован Грубић, секретар II. кл. чачанског Првост. Суда;

Крагујевачког: г. Драгутин Вукићевић, правозаступник при истом суду, и г. Милош Станојевић, судија зајечар. Првост. Суда;

Крушевачког: г. Милан Нешковић, судија шабачког Првостепеног Суда;

Лозничког: г. Спиридон Поповић, секретар II. кл. шабачког Првост. Суда;

Нишког: г. Димитрије Боди, судија смедерев. Првост. Суда;

Смедеревског: г. Милан Вукичевић, судија крагујев. Првост. Суда, и г. Андреја Врчевић, судија књажевачког Првост. Суда;

Шабачког: г. Василије Десић, судија врањског Првост. Суда;

У Касационом Суду:

За секретара II. кл.: г. Светислав М. Новаковић, председник лесковачког Првост. Суда;

За секретара IV. кл.: г. Сава М. Шапчанин, ванредни секретар IV. кл. истог суда;

За писаре I. кл.: г. Драгић Павловић и Живко Ивковић, писари II. кл. истог суда.

У Апелационом Суду:

За секретара II. кл.: г. Михаило Ђ. Миловановић, секретар IV. кл. Касационог Суда.

За секретара I. кл. Првостеп. Суда:

Књажевачког: г. Јован Ж. Јовановић, секретар исте класе пожаревачког Првост. Суда.

За секретаре II. кл. Првост. Судова:

Лесковачког: г. Здравко Јосеић, секретар исте кл. горњо-милановачког Првост. Суда;

Неготинског: г. Никола Павловић, секретар исте класе књажевачког Првост. Суда;

Смедеревског: г. Велимир Х. Поповић, писар I. класе истог суда;

Пожаревачког: г. Димитрије Богдановић, секретар исте класе књажев. Првостеп. Суда, постав. на то звање од писара I. кл. пожарев. Првост. Суда указом од 21. марта;

Туријског: г. Никола Ристић, секретар исте класе смедеревског Првост. Суда;

Шабачког: г. Михаило Томић, писар I. класе ваљевског Првост. Суда;

Чачанског: г. Тихомир Драшковић, писар I. кл. ист. суда;

За писаре I. кл. Првост. Судова:

Алексиначког: г. Владислав Илић, писар II. кл. ист. суда;
Београдског варошког: г. Андрија Петковић, писар II. кл. истог суда и г. Тихосав Маршићанин, лисансијат права.

Београдског, подун. округа: г. Тодор Богдановић, писар II. кл. истог суда;

Београдско-Трговачког: г. Градимир Ђуровић, писар II. кл. истог суда;

Крагујевачког: г. Бошко С. Новаковић, писар II. кл. ист. суда и г. Иван Ђокић, писар II. кл. ист. суда;

Лесковачког: г. Светозар О. Поповић, свршени правник бив. полиц. писар;

Неготинског: г. Тодор Савић, писар II. кл. истог суда;

Смедеревског: г. Драгослав Бошковић, писар исте класе шабачког Првост. Суда;

Туријског: г. Јосиф Поповић, писар II. кл. ист. суда;

Шабачког: г. Живојин Понадић, писар II. кл. лозничког Првостепеног Суда;

За писара II. кл. Првостеп. Суда:

Ваљевског: г. Љубомир Поповић, писар исте кл. лесковач. првост. суда.

За писаре III. кл. Првостеп. Судава:

Ваљевског: г. Бранимир Гаталовић, сврш. правник, практ. крагујев. првост. суда;

Врањског: г. Александар Р. Христић, сврш. правник, практикант истога суда;

Горњо-Милановачког: г. Михаило С. Голубовић, свршени правник, практ. крагујев. Првост. Суда;

Лозничког: г. Рада Спасић, сврш. правник, практ. Првост. беогр. Суда подун. округа;

Пожаревачког: г. Милан Ценић, писар III. кл. смедеревског Првост. Суда;

Смедеревског: г. Миодраг Аџимовић, свр. правник, практ. Првост. Суда вар. Београда;

Чачанског: г. Милан Николић, сврш. правник, практ. Првост. Суда подун. округа.

Стављени у стање покоја:

Г. г. Милисав И. Радивојевић, Никола Каралић и Илија Филиповић, судије Апелационог Суда; г. Д-р. Коста М. Петковић, судија Првост. беогр. Суда подунав. округа.

Отпуштени из државне службе:

Г. Љубомир Марковић, судија лозничког Првост. Суда;

Г. Илија Илић, судија књажевачког Првост. Суда.

* * *

Нов правозаступник. Г. Драгутин Стаменковић, главни секретар Државног Савета у пензији и бив. јавни правозаступник, постављен је за правозаступника за вар. Београд.

* * *

Престало право на правозаступништво. Г. Драгутину Вулићевићу, правозаступнику при крагујев. Првост. Суду, г. Живојину М. Протићу, правозаступнику за вар. Београд и г. Тодору Наумовићу, правозаступнику при лесковачком Првост. Суду, — пошто су се примили државне службе, а г. Павлу Маринковићу, правозаст. за вар. Београд, услед оставке.

* * *

Нови правозаступници у Троједници. У опсегу банскога стола добили су право одвјетништва ови адвокати перовође: гг. Д-р Богдан Брадашки са седиштем у Стубици; Д-р Радивој Пешић у Старој Пазуви; Д-р Ђорђе Марић у Митровици и Д-р Петар С. Марковић у Земуну.